

Jacques Rancière: een andere kijk op emancipatie

Alles kan als je niets kent

Recensie Zowel van het onderwijs als van de zorgsector worden er daden en antwoorden verwacht. De Franse filosoof Jacques Rancière stelt die alwetendheid op een verrassende manier in vraag. **Tekst Harold Polis | Illustratie Gideon Kieffer**

Ongelijkheid is van alle tijden. Jacques Rancière toont aan hoe die ongelijkheid in stand wordt gehouden, vaak met de beste bedoelingen. Als tegenvoorbeeld vertelt Rancière het verhaal van de negentiende-eeuwse Franse professor Joseph Jacotot. Toen die in 1818 in Leuven les gaf aan Vlaamse studenten die geen Frans spraken, besloot hij een experiment op te zetten. Jacotot liet zijn studenten zelf Frans leren

Iedereen kan zijn eigen leraar zijn, mits discipline en eigen initiatief.

met behulp van een simultaanvertaling van een Franse roman. Het werkte. Op basis van dit experiment ontwikkelde Jacotot de theorie van de gelijke intelligentie. De klassieke

relatie tussen leraar en leerling bestendigt de ongelijkheid, want er blijft altijd iemand die kennis bezit en iemand die kennisarm is. Jacotot draait de zaak om. Iedereen kan zijn eigen leraar zijn, mits discipline en eigen initiatief. Hoe moeilijk zo'n theorie ook met de praktijk te verzoenen valt, Rancière's interpretatie van Jacotot is wel degelijk toepasbaar op onze tijd.

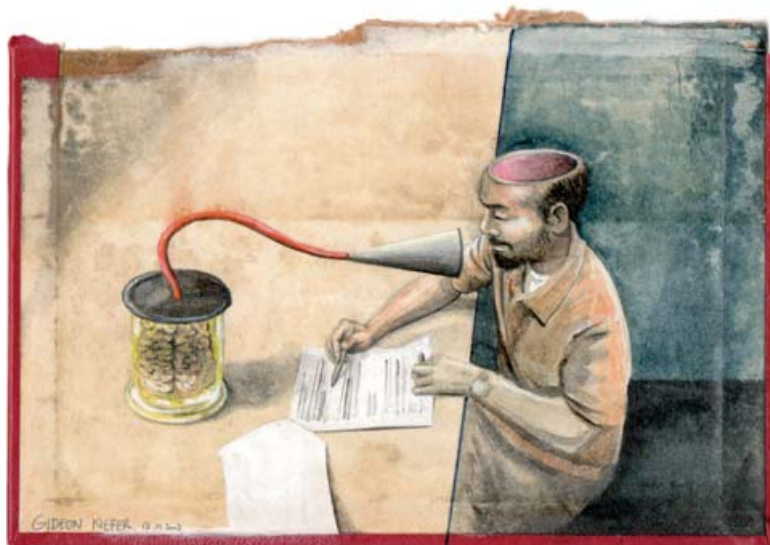
DE SCHOOL LOST HET WEL OP

Zo kan het lang duren vooraleer maatschappelijke verschillen als een probleem worden ervaren. Neem nu migratie. Problemen in verband met migratie werden keer op keer gedetecteerd, ontleed en van

beleidsplannen voorzien. Middenveld, zorgsector en onderwijs werden ingeschakeld om de ongelijkheden van de migratie gelijk te maken. Vooral de school kreeg een hoofdrol. Pedagogische doelen werden steeds vaker sociaal getint, want een voorspoedige opleiding bevordert de integratie van achtergestelde burgers. Rancière vraagt zich hardop af of de paternalistische aanpak wel werkt.

GELIJKHEID ALS PRINCIPE

Uiteraard bestaan er immense verschillen tussen mensen en groepen. En uiteraard zijn die soms ongewenst, wraakroepend of contraproductief. Maar in plaats van de gelijkheid als een doel te zien, ervaart Rancière die gelijkheid als een principe. Als je van gelijkheid een doel maakt, zegt Rancière, dan ga je ervan uit dat er sukkelaars bestaan die je tot volwaardige mensen moet omvormen (door onderwijs of bijstand). Bijna elke 'natuurlijke' verantwoording van ongelijkheid (aanleg, macht, afkomst, leeftijd) wordt vandaag onaantvaardbaar geacht. Gelijkheid van rechten en plichten voor alle burgers vormt de ruggengraat van onze grondwet. Daarom legitimeren we sociale ongelijkheid vaak door te verwijzen naar de intellectuele ongelijkheid. Kortom, mensen zijn achtergesteld omdat we ze niet slim genoeg maken. Volgens Rancière is het net die logica die de ongelijkheid bevordert. Hij pleit daarentegen voor een herwaardering van de intellectuele emancipatie. Het is wel degelijk mogelijk om jezelf aan de omstandigheden te onttrekken en hoger op te raken. Rancière volgt hier de inzichten van Jacotot: emancipatie is een individuele uitdaging en kan geen collectieve politiek bepalen. Ze vormt geen onderwijssysteem en geen culturele onderneming. Maar emancipatie kan telkens weer het bewijs leveren van de gelijkheid van het intellectuele vermogen.

- Jacques Rancière, *De onwetende meester. Vijf lessen over intellectuele emancipatie*. (Vertaald en ingeleid door Jan Masschelein), Acco, 2007, 164 p., € 19,80. ISBN 9789033464560
- Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum